

УДК 330.101.541:502

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ МЕТРОПОЛІТАРНОГО ПРОСТОРУ**ECOLOGICAL AND ECONOMIC BASES OF METROPOLIS AREA****Галина Ярославівна СТЕБЛІЙ**

кандидат економічних наук, завідувач кафедри економічної теорії, доцент,
доктор філософії Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)
E-mail: Kafet@lbi.wubn.net

Galina Y. STEBLIY

Candidate of Economics, Head of Economics Department,
Associate Professor, of Lviv Institute of Banking of
the University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)

Анотація. Обґрунтовуються еколого-економічні засади існування метрополії та метрополітарного середовища. Пропонується розгляд замкнутої біоекономічної системи, яка ставить своїм завданням виробництво економічних благ та відтворення навколишнього природного середовища, а також встановлення еколого-економічної рівноваги.

Summary. The ecological and economic principles of metropolis existence and its environment are proved. The closed bioeconomic system which sets the task of the production of the economic wealth and recreation of natural environment as well as setting of ecological and economic balance are suggested for consideration.

Ключові слова: метрополія, метрополітарне середовище, біоекономічна система, виробничі ресурси, глобалізація, екологічні витрати, еколого-економічна рівновага, економіка, економічні збитки, навколишнє природне середовище, природні ресурси.

Key words: metropolis, environment of metropolis, biological and economic system, production resources, globalization, environmental costs, ecological and economic adjustment, economy, economic losses, environment, natural resources.

Постановка проблеми. Метрополітарне середовище, як нова модель регіонального розвитку в політико-економічній і територіальній організації сучасної Європи, формує нові еколого-економічні засади щодо розуміння економіки як замкнутої біоекономічної системи, що забезпечує встановлення еколого-економічної рівноваги між суспільством і природою.

Мета статті – це розробка наукових положень щодо обґрунтування еколого-економічних засад у формуванні метрополії та метрополітарного простору як нової моделі регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень засвідчує актуальність економічних аспектів охорони навколишнього природного середовища, необ-

хідність врахування екологічного чинника за прийняття будь-якого економічного рішення, в тому числі при формуванні метрополії як нової моделі регіонального розвитку держави. Ця проблема розглядається у працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених-економістів, зокрема, до вітчизняних вчених-економістів відносимо: Б. Буркінського, О. Віленчук, М. Гахович, І. Грабинського, В. Міщенко, Ю. Пасічника, І. Шегинського та ін. Проведений аналіз наукових досліджень підтверджує потребу поглибленого наукового вивчення сучасної економічної системи як замкнутої біоекономічної системи, яка поєднає органічну єдність природи й економіки та забезпечує між ними екологічну рівновагу.

Виклад основного матеріалу. XXI століття визначає якісно нові підходи до організації соціально-економічного розвитку України, яка динамічно розвивається і прагне більш активно включитися у світові глобалізаційні процеси, інтегруватися в європейське співтовариство. Пріоритетними завданнями при цьому є органічне поєднання загальнодержавного та регіонального розвитку, так як регіони охоплюють усі галузі суспільного життя: економіку, політику, соціальну сферу. Вони відіграють переважаючу роль у галузі туризму, володіють еколого-економічним, науково-технічним та кадровим потенціалом, що формує умови життя людини.

Уже нині вітчизняна економічна наука намагається з'ясувати теоретичні підходи до розвитку регіонів: областей, районів, великих міст. Як засвідчує позиція західних вчених-економістів, з кінця 70-х років XX століття між владою і бізнесом встановилися міцні зв'язки, а питання добробуту перенесено у площину вирішення питань зростання, відродження та партнерства між громадським та приватним секторами, особливо в містах [6, с. 12]. Такий підхід спонукав до метрополітарності – нового базового поняття в політико-економічній і територіальній організації сучасної Європи. Нині Європа значною мірою є континентом регіонів, а не лише держав.

Саме слово «метрополія» походить від грецького *metropolis*, що означає місто-держава (поліс) з колоніями. Часом назва метрополія використовується як синонім слову столиця. В окремих країнах, наприклад, у Канаді, метрополією називають центральне місто провінції [9, с. 622]. Щодо Польщі, то нині тут триває жвава наукова полеміка в контексті ефективного проведення адміністративної реформи та формування нової моделі регіонального розвитку держави. Остання впливає з концепції єдності економічного простору держави і, передусім, з концепції розвитку території Східної Польщі. Практичним результатом такої концепції стало прийняття урядом положення про існування 12 метрополій [10]. Це означає, що з'являється нова адміністративно-територіальна одиниця – «метрополітарний простір» зі значними ресурсами та важелями впливу, що дозволить Східній Польщі долучитися до «першої ліги» економічного розвитку. А це можливо, насамперед, через будівництво власних аеропортів, тобто поліпшення транспортного потенціалу східного краю. Звичайно, така політика підтримується регіональною і міською владою, тим більше, що

будівництво залізниць, автобанів і пунктів пропуску забезпечується за рахунок державного, а не місцевого бюджету. В той же час від запровадження цієї моделі виграють великі міста-метрополії, а втрачають середні міста (150 – 400 тис. жителів), що позбавлені метрополітарного статусу. Їх побоювання мотивуються, насамперед, екологічними застереженнями про те, що східні воєводства повинні робити ставку на розвиток екотуризму та рекреаційної галузі, а не на рівномірний економічний розвиток Польщі. Виникає питання: як знайти вихід із усталеної ситуації? Що може послужити аргументованою еколого-економічною засадою існування метрополії та метрополітарного простору?

На наш погляд, це, насамперед, підхід до економіки як замкнутої біоекономічної системи, яка узгоджується з існуючою економічною системою, але представлена більш глибокими зв'язками між економічними, соціальними і біологічними процесами. Основою для забезпечення єдності цих процесів виступає регіон, оскільки він передбачає просторову неподільність природного, соціального та економічного простору. Активізація регіонального розвитку можлива лише за умов узгодженості та збалансованості різновекторних, а часом і протилежних потреб та інтересів людини [2, с. 81].

Загалом біоекономічна система передбачає не лише виробництво різноманітних товарів і послуг для задоволення потреб людини, а й відтворення навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної рівноваги між суспільством і природою. Вона розглядається як органічна єдність біосфери і економіки. Це ставить суспільство перед необхідністю вирішення проблем охорони і відтворення навколишнього середовища, іншими словами раціонального природокористування. Зрозуміло, що для задоволення зростаючих потреб людини необхідно використовувати дедалі більшу кількість природних ресурсів, що негативно впливає на їх здатність до самовідтворення. Так, за оцінками експертів, можливість допустимості впливу на біосферу становить приблизно 1–2 % антропогенного споживання її первинної продукції. Хоча сучасне її споживання перебуває уже на рівні 7–10 %, але ще дозволяє біосфері повернутися до загальної рівноваги. В протилежному разі за умови подальшого зростання антропогенного впливу біосфера втратить рівновагу, що може спричинити серйозні катастрофічні наслідки [2, с. 81].

Під природокористуванням ми розуміємо цілеспрямоване втручання людини в природні процеси, яке передбачає: 1) охорону (відтворення) навколишнього природного середовища; 2) раціональне (безвідходне) використання природних ресурсів. Це зобов'язує до створення замкнутої біоекономічної системи. В свою чергу, замкнута біоекономічна система передбачає вирішення подвійного завдання: 1) трансформацію природних ресурсів в економічні блага; 2) відновлення спожитих природних ресурсів на основі переробки відходів виробництва та створення замкнутих еколого-економічних циклів. Такий підхід дозволить застосувати інноваційні технології, які передбачають утилізацію виробничих відходів, комплексну переробку сировини і матеріалів, вторинне використання ресурсів,

що є важливим протизабруднюючим чинником навколишньої природи. В контексті цього питання можемо простежити тісний взаємозв'язок природних ресурсів з валовим внутрішнім продуктом (ВВП) та ефективним використанням виробничих ресурсів загалом. Адже природні ресурси є важливою складовою виробничих ресурсів, які є рідкісними та обмеженими. Обмеженість зумовлює економічний вибір стосовно використання виробничих ресурсів для вирішення трьох фундаментальних проблем організації економіки: що виробляти? як виробляти? для кого виробляти? Проблема вибору спонукає до пошуку альтернативних варіантів використання ресурсів, які б забезпечили їх ефективне використання, тобто повну зайнятість та повний обсяг виробництва.

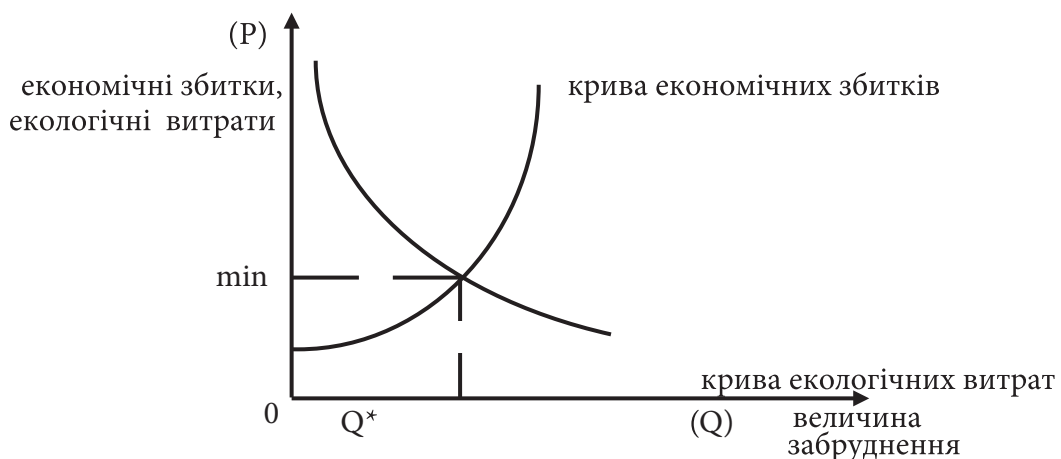

Рис. 1. Допустимий рівень забруднення навколишнього природного середовища

Ідея створення моделі замкнутої біоекономічної системи не передбачає досягнення та збереження абсолютно чистого природного середовища, оскільки така мета є ідеальною і через свою надто високу вартість нездійсненною. В той же час вихід із цієї ситуації обґрунтовується методологічними положеннями сучасної економічної теорії, які базуються на встановленні еколого-економічної рівноваги. Графічним зображенням цієї рівноваги можуть слугувати крива економічних збитків від забруднення навколишнього природного середовища та крива економічних витрат на ліквідацію цього забруднення.

Поєднання кривих економічних збитків і екологічних витрат дозволяє визначити допустимий рівень забруднення навколишнього природного середовища, що забезпечується за рахунок мінімізації як економічних збитків, так і екологічних витрат (рис. 1).

Перетин кривих економічних збитків та екологічних витрат визначає рівновагу між величиною екологічних витрат і величиною забруднення навколишнього природного середовища, що досягається в точці Q^* . Ця точка характеризує оптимальне співвідношення допустимого рівня забруднення на основі мінімізації як економічних збитків, так і екологічних витрат. Вона визначає ситуацію, за якої немає сенсу зменшувати величину забруднення (рух від т. Q^* вліво), оскільки екологічні витрати почнуть перевищувати економічні збитки від забруднення. Одночасно не варто збільшувати і величину забруднення природного середовища (рух від т. Q^* вправо), оскільки економічні збитки будуть перевищувати екологічні витрати, тобто граничні витрати на ліквідацію кожної додаткової одиниці забруднення перевищать витрати на його попередження. Отже, керуючись економічною

логією, можемо констатувати, що суспільство вимушене постійно жити в умовах певного (допустимого) забруднення навколишнього природного середовища, рівень якого визначається еколого-економічною рівновагою. Такий підхід формує нову економічну стратегію на основі положень сучасної економічної теорії, яка передбачає подальший розвиток національної економіки з урахуванням еколого-економічних вимог.

Висновки. 1. Метрополітарність – нове базове поняття в політико-економічній і територіальній організації сучасної Європи, яке формує нову модель регіонального розвитку держави та забезпечує фінансову стабільність, ефективне використання виробничих ресурсів та відповідні умови для розвитку місцевого бізнесу і підприємницької діяльності з урахуванням екологічного чинника. 2. Основною еколого-еко-

номічною засадою метрополітарного простору є визначення економіки як замкнутої біоекономічної системи, яка ставить своїм завданням не лише виробництво різноманітних товарів і послуг, а й відтворення навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної рівноваги між суспільством і природою. 3. Методологічні підходи сучасної економічної теорії, які базуються на встановленні еколого-економічної рівноваги на основі співвідношення величин екологічних витрат та забруднення навколишнього природного середовища, констатують про те, що суспільство вимушене жити в умовах певного (допустимого) забруднення довкілля. Такий підхід формує нову економічну стратегію на основі замкнутої біоекономічної системи, яка передбачає подальший розвиток національної економіки з урахуванням екологічних вимог.

Список використаної літератури

1. Буркінський Б., Галушкіна Т. Глобалізація економіки та національна екологічна доктрина. – Економіст, 2002, № 9.
2. Віленчук О. Гармонізація єдиного еколого-економічного простору України. – Економіка України, 2009, № 3.
3. Віленчук О. М. Проблеми формування еколого-економічного простору в контексті регіонального розвитку. – Регіональна економіка, 2008, № 3.
4. Гахович Н. Стан і проблеми екологізації промислового виробництва. – Економіка України, 2008, № 4.
5. Міщенко В. Фінансування природоохоронної сфери (Чи є критерій достатності?). – Економіка України, 2008, № 8.
6. Пасічник Ю. В. Теоретичні конструкції місцевого економічного розвитку. – Економіка та держава, 2008, № 12.
7. Стеблій Г., Шегинський І. Перспективи формування нових еколого-економічних цінностей в Україні / Економіка України. 10 років реформ. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
8. Стеблій Г. Нові підходи до розв'язання екологічних проблем в умовах ринкової трансформації України / Еколого-економічні проблеми розвитку АПК. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці Конференції ООН з питань охорони навколишнього середовища та розвитку. 25 – 27 вересня 2002р. Том 1. – Львів: ЛДАУ, 2002.
9. Юридична енциклопедія. 3 том. – К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2001.
10. www.azh.com.ua/literature.p...rom=&ucat=2&